

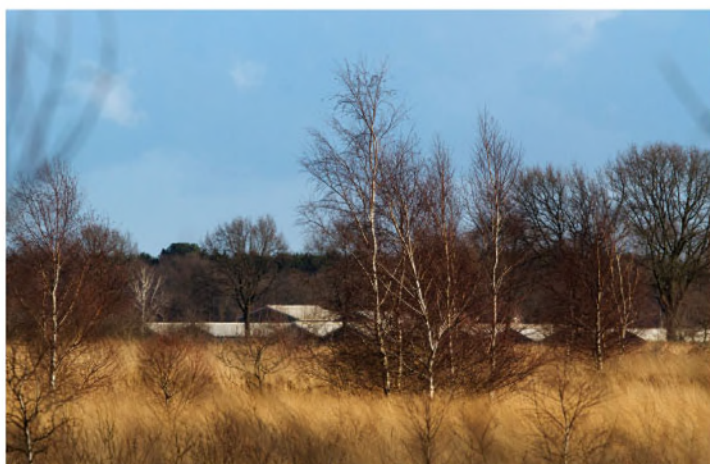

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkverbetering Ternaard | Peazens- Moddergat

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

11 februari 2026 / projectnummer: 3989

1 Advies over het MER in het kort

Wetterskip Fryslân wil de komende jaren de Waddenzeedijk verbeteren. Door de stijgende zeespiegel en de dalende bodem stijgt de kans op overstromingen, waardoor de huidige dijk niet meer voldoet aan de wettelijke eisen voor de veiligheid. Het project Dijkverbetering Ternaard | Peazens-Moddergat is één van de dijkverbeteringsprojecten van de Waddenzeedijk. Voor het besluit hierover is een milieueffectrapport (MER) opgesteld. Provincie Fryslân heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'Commissie') gevraagd te adviseren over het MER¹. In dit advies spreekt de Commissie zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

Wat staat in het MER?

Uit het MER blijkt dat Wetterskip Fryslân de Waddenzeedijk tussen Ternaard en Peazens-Moddergat (circa 12 km) wil verbeteren, zodat deze uiterlijk in 2034 weer voldoet aan de wettelijke norm voor waterveiligheid en ook beheerd en onderhouden kan worden door de beheerorganisaties. Het ontwerp omvat onder meer vervanging van de buitendijkse bekleding², lokale verhoging en verbreding aan de binnendijkse zijde, het aanbrengen van een kruidenrijke vegetatie op de binnenberm om de biodiversiteit te bevorderen, en maatregelen voor recreatief medegebruik zoals nieuwe dijkopgangen.

In het MER zijn de effecten beoordeeld van het uitgewerkte voorkeursalternatief (VKA). De effectbeoordeling laat enerzijds positieve effecten zien voor de robuustheid van de dijk en voor recreatieve verbindingen, en anderzijds negatieve effecten voor energie- en materialengebruik en voor landschap en erfgoed (door aanpassing van het dijkprofiel). Voor natuur worden negatieve effecten genoemd, met name ten westen van Wierum leidt dijkverbetering tot verlies van leefgebied voor bepaalde diersoorten. Ook zijn er negatieve effecten op de waterkwaliteit in meerdere deeltrajecten. In de aanlegfase zijn tijdelijke negatieve effecten op beschermde soorten, woonkwaliteit, landbouw en recreatie niet uitgesloten. Het MER beschrijft dat effecten op natuurwaarden grotendeels worden verzacht of gecompenseerd, maar dat sommige tijdelijke effecten (door benodigde werkruimte en omleidingen) niet te voorkomen zijn.

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER is over het algemeen goed leesbaar en bevat duidelijk kaartmateriaal. Het ontwerpproces en de daarin gemaakte keuzes zijn navolgbaar beschreven. De Commissie stelt vast dat het MER is gebaseerd op een groot aantal onderliggende rapporten, maar dat de essentie daarvan niet altijd expliciet in het MER is opgenomen. Daardoor is het in sommige gevallen noodzakelijk deze rapporten te raadplegen om de onderbouwing van gemaakte keuzes te kunnen volgen. Ook zijn de effecten van de uitvoeringsfase en de effecten op landschap en cultuurhistorie, waaronder het UNESCO-werelderfgoed Waddengebied, onvoldoende uitgewerkt.

De Commissie signaleert bij de toetsing van het MER dat belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig

¹ Witteveen+Bos, 2025. *Planuitwerking Waddenzeedijk Ternaard | Peazens-Moddergat. Projectmilieueffectrapport – deel 2.*

² Met name asfalt, breuksteen en gras-op-klei.

mee te kunnen wegen bij het besluit over het project 'Dijkverbetering Waddenzeedijk Ternaard | Peazens-Moddergat'. Het gaat om de volgende punten:

- **De gehanteerde uitgangspunten bij de stabiliteitsopgave.** Het is onvoldoende duidelijk welke uitgangspunten gehanteerd zijn bij de beoordeling van de binnenwaartse (macro)stabiliteit³. In het bijzonder gaat het om de betekenis van de duur van de hoogwaterbelasting, zodat inzichtelijk is hoe deze uitgangspunten doorwerken in de veiligheidsoordelen en de gemaakte ontwerpkeuzes;
- **Het verstoren van vogels op hoogwatervluchtplaatsen.** Onderbouw of het verstoren van vogels op hoogwatervluchtplaatsen toelaatbaar is, en toon aan dat die verstoring niet kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee. Laat zien dat het project op dit onderwerp uitvoerbaar is binnen de natuurregeling;
- **De effecten op Waddenzee én Waddengebied.** De Waddenzee en het omliggende Waddengebied hebben bijzondere en streng beschermde natuur-, landschaps- en erfgoedwaarden. Het MER biedt onvoldoende inzicht in de effecten van de dijkverbetering op deze waarden en beschrijft niet welke maatregelen worden genomen om negatieve effecten te voorkomen of te beperken.

De Commissie adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over het project 'Dijkverbetering Waddenzeedijk Ternaard | Peazens-Moddergat'.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

Afbeelding 1 Plangebied Ternaard | Peazens-Moddergat (km 42,90 – 54,40) (bron: MER)

Aanleiding MER

Wetterskip Fryslân verbetert de komende jaren de Waddenzeedijk. Door een stijgende zeespiegel en een dalende bodem stijgt de kans op overstromingen. Hierdoor voldoet de huidige dijk niet meer aan de wettelijke eisen voor de veiligheid. Het project Dijkverbetering Ternaard | Peazens-Moddergat (zie afbeelding 1) is één van de drie projecten die de dijkverbetering van de Waddenzeedijk tussen Koehool

³ Binnenwaartse (macro)stabiliteit is de stabiliteit van een dijk aan de landzijde bij hoogwater, en het risico dat de dijk daar kan gaan schuiven of bezwijken door langdurige waterdruk.

en het Lauwersmeer uitwerken. De projecten Koehool – Zwarte Haan en ‘Groen’ omvatten de andere trajecten.

Het project Dijkverbetering Ternaard | Peazens–Moddergat wordt met name mogelijk gemaakt door het projectbesluit van het Wetterskip Fryslân. Het projectbesluit moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân. Dit goedkeuringsbesluit is het mer–(beoordelings)plichtige besluit. Gedeputeerde Staten van de Provincie Fryslân zijn daarmee het verantwoordelijke bevoegd gezag voor de mer-procedure.

Voorafgaand aan project Dijkverbetering Ternaard | Peazens–Moddergat hebben de provincie en het Wetterskip in 2020 een procedure voor het MER opgestart voor de dijkverbetering voor de Waddenzeedijk tussen Koehool en Lauwersmeer. In de verkenning is een startdocument⁴ gepubliceerd met een voorstel over reikwijdte en detailniveau van het MER, waarbij de Commissie in 2020 advies⁵ gaf. Daarnaast lag van 12 januari tot 23 februari 2022 het voorgestelde voorkeursalternatief samen met het MER deel 1⁶ informeel ter consultatie voor in de omgeving. De Commissie gaf hierbij ook advies.⁷

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval Gedeputeerde Staten van Provincie Fryslân – besluit over project Dijkverbetering Ternaard | Peazens–Moddergat.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer 3989 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij adviezen voor de op te stellen aanvulling. Deze adviezen zijn opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming door Gedeputeerde Staten van de Provincie Fryslân.

In de tekst wordt ook een aantal aanbevelingen gedaan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming, nu en in de toekomst, te verbeteren.

2.1 Uitgangspunten bij het bepalen van de veiligheidsopgave

Navolgbare onderbouwing van de veiligheidsopgave

Voor het dijktraject is uitvoerig onderzoek verricht en zijn experts, zoals het Ontwerpteam Dijkontwerp, ingeschakeld. In het MER is van dit proces echter onvoldoende terug te zien.

⁴ Zie ook: [Witteveen+Bos, 2020. Startdocument Versterking Waddenzeedijk Koehool–Lauwersmeer.](#)

⁵ Zie ook: <https://pas.commissiemer.nl/files/nl/3481/a3481rd.pdf>

⁶ Zie ook: [Witteveen+Bos, 2021. Waddenzeedijk Koehool–Lauwersmeer. Milieueffectrapportage deel 1 – Verkenning.](#)

⁷ Zie ook: <https://pas.commissiemer.nl/files/nl/3481/a3481tts.pdf>.

Zonder lezing van de grote hoeveelheid onderliggende rapporten is geen duidelijk beeld te verkrijgen van nut en noodzaak van de ingrepen. De Commissie beveelt aan om voor de besluitvorming een beter inzichtelijke weergave te geven van de veiligheids- en verbeteringsopgave, zodat nut en noodzaak van de voorgenomen ingrepen zonder raadpleging van onderliggende rapporten kunnen worden beoordeeld.

Uitgangspunten bij beoordeling binnenwaartse stabiliteit

Het toetsingsadvies van de Commissie betreffende het traject Koehool–Lauwersmeer is serieus genomen. Zo is bijvoorbeeld een minder conservatief overslagdebiet gehanteerd. Hierdoor kon de dijkverbeteringsopgave worden beperkt. Wat echter nog niet duidelijk is geworden, is in hoeverre bij de beoordeling van de binnenwaartse (macro)stabiliteit rekening is gehouden met de duur van de hoogwaterbelasting, zodat inzichtelijk is hoe deze uitgangspunten doorwerken in de veiligheidsoordelen en de gemaakte ontwerpkeuzes.

De Commissie adviseert om duidelijkheid te geven over de gehanteerde uitgangspunten bij de beoordeling van de binnenwaartse (macro)stabiliteit, in het bijzonder de betekenis van de duur van de hoogwaterbelasting, zodat inzichtelijk is hoe deze uitgangspunten doorwerken in de veiligheidsoordelen en de gemaakte ontwerpkeuzes.

2.2 Natuur

Verstoring vogels op hoogwatervluchtplaatsen

Het MER besteedt aandacht aan de effecten op steltlopers en andere wadvogels die bij hoog water gebruikmaken van hoogwatervluchtplaatsen (HVP's) langs de dijk. Het gaat hierbij om een aantal locaties met grote aantallen vogels ('hotspots') die mede bijdragen aan de internationale betekenis van de Waddenzee. Door de dijkwerkzaamheden worden HVP's gedurende een bepaalde periode verstoord. In het MER en meer in het bijzonder in de Passende beoordeling staat dat die verstoring na inzet van mitigerende maatregelen niet kan leiden tot aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van de Waddenzee, omdat vogels kunnen uitwijken naar andere HVP's. Daarbij is echter niet inzichtelijk gemaakt hoe deze conclusie zich verhoudt tot de bevindingen en aanbevelingen uit bijlage IV 'Verstoring soorten tijdens de realisatie – inzicht en mitigatiemogelijkheden' van de Passende beoordeling, afkomstig uit de Planuitwerking Koehool–Lauwersmeer, waarin juist wordt geconcludeerd dat op verschillende locaties de uitwijkmogelijkheden beperkt zijn en dat een zorgvuldig afgestemde uitvoeringsplanning en mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn om verstoring te voorkomen.

De Commissie vindt dat de uitwijkmogelijkheid van vogels op HVP's alleen als argument kan worden gebruikt als voldoende is aangetoond dat dit geen belangrijke (fysiologische) gevolgen heeft voor de populaties die gebruik maken van de Waddenzee.⁸ Anders gezegd: het is de vraag of wel aan de beoordeling van uitwijkmogelijkheden kan worden toegekomen. Uit wetenschappelijke literatuur blijkt immers dat uitwijken door verstoring leidt tot extra energie- en tijdverlies en, vooral bij zeer hoog water, ook tot ruimtegebrek. Uitmigreren naar andere HVP's kan leiden tot extra sterfte en/of het verlaten dan wel korter benutten van het

⁸ Zie ook eerder uitgebrachte adviezen van de Commissie, zoals over Windpark Eemshaven–West: <https://www.commissiemer.nl/advies/windpark-eemshaven-west-provincie-groningen/>.

Waddengebied.⁹ De Passende beoordeling benoemt dit aspect alleen in algemene zin. Verstoring en ruimtegebrek op HVP's zijn bovendien nu al knelpunten en meerdere soorten (zoals scholekster) die gebruikmaken van HVP's bevinden zich (ruim) onder de instandhoudingsdoelstelling.¹⁰ Op basis hiervan is op voorhand niet uit te sluiten dat de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee worden aangetast. Naar het oordeel van de Commissie is in het MER niet voldoende aangetoond dat het voorkeursalternatief binnen de kaders van de Natura 2000-wetgeving uitvoerbaar is.

Aandachtspunten natuur

Voor de goede orde wijst de Commissie op de volgende aandachtspunten, die echter geen betrekking hebben op essentiële informatie:

- Bij de beoordeling van verstoringseffecten op vogels als gevolg van toekomstige recreatie op de dijk is geen rekening gehouden met gewinning. In de praktijk treedt gewinning vaak wel op, met name bij routegebonden recreatie zoals fietsen. Hierdoor kan het daadwerkelijk optredende effect zijn overschat. Dit kan doorwerken in de wijze waarop recreatie wordt meegenomen in de inrichting en het gebruik van de dijk. De Commissie beveelt daarom aan om het effect van gewinning bij vogels expliciet te betrekken bij besluiten over het recreatief medegebruik van de dijk.
- De effecten op beschermde soorten zijn relatief zwaar beoordeeld (–). Dit geldt onder meer voor het verlies van 0,4 hectare (potentieel) leefgebied voor kleine marterachtigen en voor de blijvende effecten van de dijk. Relatief gezien is dit effect echter beperkt ten opzichte van het totale leefgebied in de omgeving. Hoewel het effect na mitigatie volledig wordt opgeheven en daarmee een beoordeling '0' krijgt, leidt dit tot een vertekend beeld van de omvang van het initiële effect.
- Het rapport over de effecten op beschermde soorten bevat geen duidelijke eindconclusies. Hoewel de conclusies in het MER navolgbaar zijn, is hierdoor lastig te beoordelen wat in het onderliggende rapport de belangrijkste potentiële effecten op vogels zijn. De Commissie beveelt aan om voor de besluitvorming een samenvatting of eindconclusie van het rapport op te nemen, zodat de kern van de effecten beter inzichtelijk wordt.

De Commissie vindt het essentieel om voordat het besluit genomen wordt het MER aan te vullen op de volgende punten:

- Ga in de Passende beoordeling en het MER in op zowel de mogelijke verstoringseffecten op HVP's tijdens de uitvoering van de werkzaamheden aan de dijk als tijdens de ingebruikname.
- Ga na in hoeverre, en zo ja op grond waarvan, een beoordeling van uitwijkmogelijkheden van vogels op HVP's mogelijk is. Indien kan worden onderbouwd dat

⁹ Verschillende bronnen geven hier relevante informatie over:

- Fieten et al., 2022. *Quick Scan handelingsperspectief voor hoogwatervluchtplaatsen in de Nederlandse Waddenzee: mogelijke maatregelen ten aanzien van menselijke verstoring*.
- Kersten et al., 2014 *De hvp op de Feugelpôle. Effect van verstoring op het aantal vogels en vervolgstudies* (Kersten et al. 2015, 2016, 2017).
- Kleefstra et al., 2023. *Aard en omvang verstoring van overtuigende wadvogels voor de kwelder bij Westhoek – seizoen 2022 (effectmeting (T1) dynamisch zoneren)*.
- Ens et al., 2021. *Aard en omvang verstoring van overtuigende wadvogels voor de kwelder bij Westhoek – seizoen 2020 (nulmeting (T0) dynamisch zoneren)*.

¹⁰ Zie naast het MER en de in vorige voetnoot genoemde natuur o.a. ook Doeluitwerking Waddenzee. Natura 2000 beheerplan. A&W-rapport 23–295. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

uitwijkmogelijkheden mogen worden beschouwd, betrek dan de relevante fysiologische aspecten van vogels expliciet en navolgbaar bij de beoordeling, zowel vóór als na mitigatie. Maak hierbij gebruik van de beschikbare kennis en gegevens, met aandacht voor cumulatie met andere verstoringsbronnen¹¹.

- Beoordeel de resterende verstoring na toepassing van maximale mitigerende maatregelen en onderbouw dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee met zekerheid is uitgesloten.
- Geef, indien dit niet zeker is, een aanzet voor de ADC-toets¹², zodat duidelijk is of het project uitvoerbaar is binnen de Natura 2000-wetgeving.

2.3 Werelderfgoed, landschap en cultuurhistorie

Werelderfgoed Waddenzee

De werkzaamheden voor de dijkverbetering vinden deels plaats in het UNESCO-werelderfgoed Waddenzee met veel natuurlijke waarden. Deze waarden zijn vastgelegd als Outstanding Universal Values (OUV). De landschappelijke kernkwaliteiten en het kenmerkend cultureel erfgoed van de Waddenzee zijn beschreven in de Planologische Kernbeslissing Waddenzee (PKB). In de PKB is een ruimer gebied gedefinieerd, het Waddengebied, waarbinnen geen activiteiten mogen plaatsvinden die schade toebrengen aan de kernkwaliteiten van de Waddenzee. Beide typen waarden (OUV enerzijds en landschappelijke kernkwaliteiten en kenmerkend cultureel erfgoed anderzijds) zijn beschermd via de instructieregels van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl).

De status van werelderfgoed brengt met zich mee dat in deze fase van de besluitvorming duidelijk moet zijn hoe negatieve effecten op de OUV's voorkomen worden. Het MER moet daarvoor op het niveau van maatregelen de effecten beoordelen om zekerheid te verkrijgen dat er geen negatieve effecten optreden.

Voor dit MER is een notitie¹³ opgesteld waarin het project is getoetst aan de UNESCO-status. Deze notitie is ontoereikend om het projectbesluit op te baseren, om de volgende redenen¹⁴:

- Als referentie voor de OUV is de huidige situatie gebruikt, terwijl dit de situatie ten tijde van de inschrijving in het UNESCO-register moet zijn.
- Er mist een systematische analyse van de effecten die elk van de voorgenomen activiteiten op de OUV kan hebben (b.v. de toepassing van kunstlicht bij de uitvoering van werkzaamheden).
- Er zijn geen varianten voor de uit te voeren werkzaamheden uitgewerkt die het werelderfgoed in meer of mindere mate aantasten. In samenhang hiermee is geen relatie

¹¹ Zie ook: Piet, Golterman et al., 2025. *Cumulatieve Impact Analyse Waddenzee; Een cumulatieve impact analyse van de Nederlandse Waddenzee via de SCAIRM-methodiek*. Wageningen Marine Research rapport C079/25a.

¹² De ADC-toets bestaat op grond van artikel 10.24, tweede lid, Besluit kwaliteit leefomgeving uit de volgende vragen: A: is er een alternatieve oplossing voorhanden? D: dient de activiteit een dwingende reden van groot algemeen belang? C: zijn compenserende maatregelen mogelijk om de gevolgen teniet te doen?

¹³ Zie ook: Zie ook, Witteveen+Bos, 2025. *Notitie Toetsing UNESCO natuurlijk Werelderfgoed Waddenzee en advies HIA-plicht voor het project Planuitwerking Waddenzeedijk Ternaard-Peazens-Moddergat*.

¹⁴ Zie ook: [UNESCO, ICCROM, ICOMOS, & IUCN. \(2022\). Guidance and toolkit for impact assessments in a World Heritage context.](#)

gelegd met het toepassen van de best beschikbare technieken en beste milieupraktijken, zoals gesteld in het zevende beheerprincipe¹⁵ van het Integraal Beheerplan.

- Een goede analyse van de mogelijke cumulatieve effecten van de uitvoeringswerkzaamheden (tijdelijk ruimtebeslag, stikstofemissie en verstoring door kunstlicht, geluid, trillingen en optische verstoring) ontbreekt.

PKB Waddenzee

De PKB-status brengt met zich mee dat in deze fase de mogelijke effecten op de kernkwaliteiten in beeld gebracht worden, ook als die ontstaan door activiteiten in het binnendijkse Waddengebied.

Landschap en erfgoed

Het behoud en de ontwikkeling van karakteristieke cultuurhistorische en landschappelijke waarden van het ruimere Waddengebied zijn benoemd in het ontwikkelperspectief (PKB)¹⁶, als opgave gesteld in de Agenda voor het Waddengebied 2025 en opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021–2026, waaraan het Wetterskip deelneemt.

De effecten op landschap en erfgoed moeten in het MER volledig worden weergegeven, ook op het niveau van activiteiten. Zo kan bijvoorbeeld het gebruiken van een historische zeedijk als aanvoerroute voor vrachtwagens met grond een aantasting van de cultuurhistorische waarden inhouden als de dijk daarvoor wordt aangepast of inklinkt. Daarnaast ontbreekt een beschouwing van mogelijke mitigerende maatregelen voor landschap en erfgoed. Het gaat hierbij niet enkel om de effecten, maar ook om de vraag of die effecten botsen met de Agenda 2050 en het daarbij behorende uitvoeringsprogramma.

De Commissie vindt het essentieel voor het besluit dat het MER een volledige beoordeling bevat van de effecten op de OUV alsmede op de landschappelijke kernkwaliteiten en het kenmerkend cultureel erfgoed van de Waddenzee, zoals die zijn vastgelegd in de PKB Waddenzee en beschermd via het Bkl. Baseer deze beoordeling op een juiste referentie, een volledige afbakening van het gebied en een systematische analyse van de effecten van alle voorgenomen activiteiten. Geef ook op het niveau van voorgenomen activiteiten de effecten op landschap en cultuurhistorie weer. Neem daarnaast een beschrijving op van mogelijke mitigerende maatregelen voor werelderfgoed, landschap en cultuurhistorie. Geef aan in hoeverre de activiteiten uitvoerbaar zijn binnen de kaders van het Bkl.

2.4 Ruimtelijke kwaliteit

Het MER besteedt veel aandacht aan ruimtelijke kwaliteit, waarvoor een apart document¹⁷ is opgesteld. De Commissie constateert dat het MER voor de uitwerking van ruimtelijke kwaliteit uitgaat van de in dit document opgenomen leidende principes. Als het gaat om de toekomstwaarde, dan stelt het kwaliteitskader dat de dijk robuust en beheerbaar moet zijn. De Commissie merkt op dat de toekomstwaarde ook ligt in de relatie van de huidige

¹⁵ Zie ook: <https://www.waddensea-worldheritage.org/nl/bescherming-en-beheer>.

¹⁶ PKB Waddenzee deel 4: regeringsbeslissing, paragraaf ontwikkelperspectief, blz 10: De cultuurhistorische waarden, ofwel de in de (zee)bodem aanwezige archeologische waarden en de voor het waddengebied karakteristieke cultuurhistorische elementen en structuren, zijn goed bewaard gebleven

¹⁷ Zie ook: Wetterskip Fryslân, 2021. *Ruimtelijk kwaliteitskader: Verkenning Waddenzeedijk Koehool–Lauwersmeer*.

verbetering met toekomstige verbeteringen. Zijn de maatregelen die nu genomen worden uit te breiden als de veiligheidsopgave groter wordt, of beperken ze de mogelijkheden die er dan voorliggen? De Commissie beveelt aan om hier een beschouwing aan te wijden als opmaat voor een in een latere fase te ontwikkelen integrale kustvisie. Zo'n visie kan bijvoorbeeld betrekking hebben op het inschakelen van natuurlijke processen om de veiligheid te verhogen, zoals aangedragen door de Deltacommissaris.¹⁸

De Commissie mist in het MER een samenhangend en evenwichtig beeld van de ruimtelijke kwaliteitseffecten van de dijkverbetering. De bijdrage aan ruimtelijke kwaliteit door het benutten van koppelkansen blijft in het MER onbesproken. Hierdoor kan een te negatief beeld ontstaan van de ruimtelijke effecten van de dijkverbetering. Tegelijkertijd hebben de meekoppelkansen van een verbeterde recreatieve ontsluiting een ad-hoc karakter en is niet duidelijk of deze de beste balans opleveren tussen het beleefbaar maken van de dijk en het Waddengebied en het beschermen daarvan.¹⁹

In een eerdere fase van het planproces is een gebiedsproces doorlopen waarin de dijkverbetering onderdeel uitmaakte van een integrale gebiedsontwikkeling. De conclusie werd getrokken dat de gebiedspartners zich elk op zich gaan beperken tot hun wettelijke taken, waardoor deze integrale uitwerking uiteindelijk niet tot stand is gekomen. Dit neemt niet weg dat de ruimtelijke kwaliteit gediend zal zijn bij enige vorm van coördinatie tussen de initiatieven en projecten in de directe omgeving van de dijk. Het MER gaat hier niet op in, waardoor mogelijk kansen nu en in de naaste toekomst gemist worden om de ruimtelijke kwaliteit te versterken. De Commissie beveelt aan om voor de besluitvorming aandacht te besteden aan de afstemming met andere initiatieven in de omgeving.

Het MER maakt in zijn conclusies niet duidelijk of in het ontwerp in het projectbesluit de ruimtelijke kwaliteit ten minste gelijk blijft of kan blijven. Zolang dit past binnen de kaders van de provinciale verordening, hoeft dit geen probleem te zijn. De Commissie beveelt aan om dit voor het ontwerp in het projectbesluit wel expliciet in beeld te brengen voor de besluitvorming, omdat het belangrijke informatie is voor het draagvlak en omdat het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)²⁰ hier ook om vraagt.

2.5 Uitvoering en circulariteit

Tijdens de uitvoering is, gelet op de milieukwaliteit, een zorgvuldige behandeling van de aanwezige koperslablokken vereist. De Commissie constateert dat in de planvorming aandacht is besteed aan circulariteit, maar dat dit in het MER beperkt is uitgewerkt. In het MER zijn de mogelijkheden om het te verwijderen waterbouwasfalt te hergebruiken en daarmee meer circulair te werken wel genoemd, maar niet onderzocht. De Commissie beveelt aan om dit voor het ontwerp in het projectbesluit expliciet in beeld te brengen voor de besluitvorming.

¹⁸ Zie ook: <https://www.deltaprogramma.nl/actueel/nieuws/2025/11/13/natuur-kan-helpen-bij-bescherming-tegen-zeespiegelstijging>.

¹⁹ Zie voor inspirerende voorbeelden in dit verband met [Wij en Wadvogels programma](#). Bij de nominatie heeft UNESCO de opdracht meegegeven van het ontwikkelen en uitvoeren van een visie op duurzaam toerisme.

²⁰ Zie ook: <https://www.hwbp.nl/>

In het MER is geen aandacht besteed aan mogelijke effecten op landschap en cultuurhistorie, bijvoorbeeld als gevolg van de aanleg van passeerstroken en eventuele wegaanpassingen voor het zware werkverkeer dat hiervan gebruik moet maken, zoals bij de historische dwarsdijk. Een tweede voorbeeld betreft de toepassing van de beste milieupraktijken: het is onduidelijk waar slib van de klasse Wonen²¹ zal worden toegepast en of daarbij op adequate wijze aan dit beginsel wordt voldaan. De Commissie beveelt aan om deze aspecten voor het voorkeursalternatief expliciet in beeld te brengen voor de besluitvorming.

²¹ Zie ook: <https://iplo.nl/thema/bodem/regelgeving/hergebruik-bouwstoffen-grond-of-baggerspecie/kwaliteitseisen-toepassen-grond-baggerspecie/kwaliteits-bodemfunctieklassen-activiteiten-bodem/>.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dr. Roeland During

ir. Casper van der Giessen

Daan Jacobs MSc (secretaris)

drs. Reinoud Kleijberg

ir. Harry Webers (voorzitter)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Goedkeuring van het projectbesluit.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om het project K4 "Werken voor kanalisering en werken ter beperking van overstromingen". Een MER is ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven. Daarom wordt een project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluit

College van Gedeputeerde Staten van de Provincie Fryslân.

Initiatiefnemer besluit

Dagelijks bestuur van het Wetterskip Fryslân.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

Het bevoegd gezag heeft de Commissie gemeld geen zienswijzen of adviezen te hebben ontvangen.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3989](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiemer.nl
w commissiemer.nl

